

Οι Στάσεις της Κοινής Γνώμης της Αλβανίας έναντι της Ελλάδας: Τάσεις και Προοπτικές

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ιωάννης ΑΡΜΑΚΟΛΑΣ και Γιώργος ΣΙΑΚΑΣ

Μάρτιος 2021
Policy Paper #61/2021

Οι Στάσεις της Κοινής Γνώμης της Αλβανίας έναντι της Ελλάδας: Τάσεις και Προοπτικές

Copyright © 2021 | All Rights Reserved
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα
Τηλ.: 210 7257 110 | Fax: 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.

Ιωάννης ΑΡΜΑΚΟΛΑΣ

Κύριος Ερευνητής, Επικεφαλής του Προγράμματος Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ΕΛΙΑΜΕΠ, Επίκουρος Καθηγητής στο τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Γιώργος ΣΙΑΚΑΣ

Διευθυντής Ερευνών της Μονάδας Ερευνών Κοινής Γνώμης και Αγοράς, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Περίληψη

- Από τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης προκύπτει ένας σαφής και έντονος δυτικόστροφος και φιλοευρωπαϊκός προσανατολισμός της Αλβανίας.
- Στην ερώτηση για το ποιος είναι ο «καλύτερος φίλος της Αλβανίας» η Ελλάδα βρίσκεται στην 5η θέση, ενώ η Τουρκία δεν καταγράφεται μεταξύ των βασικών απαντήσεων.
- Σύμφωνα με την αλβανική κοινή γνώμη, το ζήτημα του καθορισμού των θαλασσιών ζωνών είναι στην κορυφή της λίστας των προβλημάτων στις σχέσεις των δυο χωρών με 30%.
- Σύμφωνα με την αλβανική κοινή γνώμη, η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα αποτελούν σημαντικές γέφυρες που φέρνουν τους δύο λαούς πιο κοντά. Συγχρόνως, όμως, υπάρχουν και προβλήματα που δημιουργούν προβλήματα στις σχέσεις των δύο πλευρών και χρίζουν διερεύνησης και λήψης μέτρων για τη βελτίωση της κατάστασης.
- Η πλειονότητα της αλβανικής κοινής γνώμης, 61% ή έξι στους δέκα ερωτώμενους, έχει θετική ή πολύ θετική άποψη για την Ελλάδα. Οι αρνητικές για την Ελλάδα απόψεις δεν ξεπερνούν το 12%.
- Η Τουρκία έχει θετική εικόνα στην αλβανική κοινή γνώμη, αλλά οι Αλβανοί πολίτες δεν αισθάνονται κάποια ιδιαίτερη σύνδεση, όπως αυτή που βλέπουμε να υπάρχει με κάποιες δυτικές χώρες, όπως ΗΠΑ, Γερμανία και Ιταλία.
- Η ταύτιση της Αλβανίας με την Τουρκία ή τα τουρκικά συμφέροντα, όπως συμβαίνει συχνά από ΜΜΕ στην Ελλάδα, δεν επιβεβαιώνεται από τα ευρήματα των επιστημονικών μελετών κοινής γνώμης.
- Από αυτά τα ευρήματα αναδεικνύεται η μεγάλη σημασία της ελληνικής υποστήριξης στην ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας, αλλά και η καίρια σημασία της δημόσιας διπλωματίας για την εικόνα και την απήχηση της Ελλάδας.
- Η ρητορική έμφαση από την πλευρά της Ελλάδας σε σκληρούς όρους για την υποστήριξη της αλβανικής ευρωπαϊκής προοπτικής μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για την εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία.
- Τα δυναμικά στρώματα της Αλβανίας έχουν λιγότερο θετική στάση για την Ελλάδα συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Οι πιο θετικές στάσεις για την Ελλάδα εμφανίζονται μεταξύ ατόμων μεγάλης ηλικίας, χαμηλής μόρφωσης και ασθενέστερων οικονομικά.
- Με βάση τα στοιχεία της αλβανικής κοινής γνώμης μπορεί κανείς με ασφάλεια να προβλέψει ότι η θετική εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία θα βαίνει στο μέλλον μειούμενη, εφόσον δεν υπάρξουν διορθωτικές κινήσεις.

Εισαγωγή¹

Η παρούσα έκθεση αναφέρεται στα ευρήματα της έρευνας στην αλβανική κοινή γνώμη, που συντόνισε το Open Society Foundation for Albania και υλοποίησε η εταιρία Data Centrum τον Φεβρουάριο του 2020. Η συγκεκριμένη έρευνα διεξήχθη παράλληλα με την έρευνα στην ελληνική κοινή γνώμη, που συντόνισε το ΕΛΙΑΜΕΠ και πραγματοποίησε η Μονάδα Ερευνών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας τον Δεκέμβριο 2019. Σκοπός των παράλληλων ερευνών ήταν η συγκριτική ανάλυση των τάσεων κοινής γνώμης στις δύο χώρες και τα αποτελέσματα θα δημοσιευθούν πολύ σύντομα σε κοινή έκδοση των εμπλεκόμενων φορέων (Armakolas, Siakas and Berzani forthcoming). Για την παρούσα έκθεση η ελληνική ερευνητική ομάδα στηρίχθηκε στην αρχική επεξεργασία των ερευνητών της Data Centrum, η οποία διενεργήθηκε για την προαναφερθείσα κοινή έκδοση.² Η ομάδα του ΕΛΙΑΜΕΠ όμως προχώρησε σε περαιτέρω στατιστική ανάλυση των δεδομένων της αλβανικής κοινής γνώμης για την εξαγωγή συμπληρωματικών συμπερασμάτων, που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση. Σκοπός της τελευταίας είναι να παρουσιάσει συνοπτικά αλλά με συστηματικό τρόπο μέρος των ευρημάτων της αλβανικής έρευνας, που έχουν ιδιαίτερο πολιτικό ενδιαφέρον για τις ελληνο-αλβανικές σχέσεις και την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η έκθεση επίσης επιχειρεί την εξαγωγή κάποιων ενδεικτικών πολιτικών συμπερασμάτων για την εικόνα και την απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία, καθώς και για το κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο ανάπτυξης των διμερών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, τουλάχιστον όπως αυτό αντικατοπτρίζεται στις τάσεις της αλβανικής κοινής γνώμης.

“Από τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης προκύπτει ένας σαφής και έντονος δυτικόστροφος και φιλοευρωπαϊκός προσανατολισμός της Αλβανίας.”

Η Αλβανία στον κόσμο³

Πως αντιλαμβάνεται τη αλβανική κοινή γνώμη τον διεθνή της περίγυρο, καθώς και τις διεθνείς σχέσεις γενικότερα;

Τα ευρήματα της αλβανικής κοινής γνώμης είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και αναδεικνύουν μια εικόνα σχετικά συνεργατικών αντιλήψεων και ιδιαίτερα φιλοδυτικού προσανατολισμού. Ξεκινώντας από τις αντιλήψεις της αλβανικής κοινής γνώμης για τις εξωτερικές απειλές, είναι χαρακτηριστική η σχετική έλλειψη αισθήματος απειλής, με το 74% των ερωτώμενων να μην θεωρούν ότι υπάρχει κάποια χώρα που αποτελεί απειλή για την Αλβανία. Μεταξύ αυτών που θεωρούν ότι υπάρχει εξωτερική απειλή οι περισσότεροι αντιλαμβάνονται ως τέτοια τη Σερβία (11%), ενώ με πολύ μικρότερα ποσοστά να ακολουθούν το Ιράν, η Ρωσία, και η Ελλάδα.

Από τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης προκύπτει ένας σαφής και έντονος δυτικόστροφος και φιλοευρωπαϊκός προσανατολισμός της Αλβανίας. Στην ερώτηση για το συμφέρον της χώρας, εκτιμάται ότι εξυπηρετείται καλύτερα με την ενίσχυση των δεσμών με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα μέλη της (76%), τις ΗΠΑ (67%) και τη Γερμανία

¹ Οι συγγραφείς θα ήθελαν ευχαριστήσουν το Open Society Foundation for Albania (OSFA) και την εταιρία ερευνών αγοράς και κοινής γνώμης Data Centrum Research Institute με έδρα τα Τίρανα για την ευγενική διάθεση των πρωτογενών δεδομένων της έρευνας της αλβανικής κοινής γνώμης. Πιο συγκεκριμένα, οι συγγραφείς ευχαριστούν τους Andi Dobrushki και Klodjan Seferaj (OSFA) και Alketa Berzani (Data Centrum). Οι συγγραφείς ευχαριστούν επίσης τους συνεργάτες στο ΕΛΙΑΜΕΠ Μπλένταρ Φετά και Καλλιόπη Αμυγδάλου για τη συνεισφορά τους κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και της υλοποίησης της παρούσας έρευνας. Η ανάλυση και τα συμπεράσματα της παρούσας έκθεσης δεσμεύουν αποκλειστικά τους δύο συγγραφείς.

² Οι συγγραφείς της παρούσας έκθεσης θα ήθελαν σε αυτό το σημείο να ευχαριστήσουν ιδιαίτερα την Alketa Berzani, ερευνήτρια και τέως Γενική Υποδιευθύντρια της Data Centrum.

³ Η αρχική επεξεργασία στηρίζεται στα ευρήματα που περιέχονται στο υπό δημοσίευση ερευνητικό report (Armakolas, Siakas and Berzani, forthcoming). Συμπληρωματική επεξεργασία από την ομάδα του ΕΛΙΑΜΕΠ.

(65%).⁴ Στην ίδια ερώτηση ένας στους δύο Αλβανούς (48%) απαντάει θετικά για την Ελλάδα. Η Ρωσία ως στρατηγικός προσανατολισμός έρχεται τελευταία μεταξύ των επιλογών που μετρήθηκαν με 19%.

Στην ερώτηση για το ποιος είναι ο «καλύτερος φίλος της Αλβανίας» επίσης επιβεβαιώνεται ο δυτικός προσανατολισμός με τις ακόλουθες απαντήσεις στις πρώτες τέσσερις θέσεις: ΗΠΑ (29%), Γερμανία (22%), ΕΕ (16%), Ιταλία (12%). Η Τουρκία δεν βρίσκεται μεταξύ των απαντήσεων που έλαβαν τουλάχιστον 1%. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 5^η θέση με 8%, εύρημα που θα παρουσιαστεί πιο αναλυτικά παρακάτω.

Ενδιαφέρον έχουν επίσης τα ευρήματα για τη σχέση Αλβανίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και το μέλλον της χώρας μέσα σε αυτή. Η συντριπτική πλειονότητα των Αλβανών (9/10) υποστηρίζει την ένταξη στην ΕΕ. Επίσης, η συντριπτική πλειονότητα των ερωτώμενων (90%) αντιμετωπίζει την ΕΕ ιδιαίτερα θετικά, την αντιλαμβάνεται ως οργανισμό που προωθεί την συνεργασία και τον διάλογο σε ποσοστό 64,5%, ενώ μόνο το 19% τη βλέπει ως πεδίο επιβολής των συμφερόντων του ισχυρού.

Σχετικά με τα Βαλκάνια, οι απόψεις της αλβανικής κοινής γνώμης έναντι των χωρών της περιοχής είναι ιδιαίτερα θετικές, με εξαίρεση την Σερβία για την οποία η πλειοψηφία (59%) έχει αρνητική άποψη. Παρόμοια είναι τα ευρήματα στην ερώτηση για το αν η αλβανική κοινή γνώμη θεωρεί σημαντικό να αναπτύξει η Αλβανία σχέσεις με γειτονικές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, το άθροισμα των απαντήσεων ότι είναι σημαντικό και πολύ σημαντικό να αναπτυχθούν σχέσεις δίνει 96% για το Κόσοβο, 94% για την Ιταλία, 80% για την Τουρκία, 72% για τη Βόρεια Μακεδονία, 72% για το Μαυροβούνιο και 65% για την Ελλάδα. Μόνη χώρα για την οποία υπάρχει αρνητική πλειοψηφία (-60%) είναι και πάλι η Σερβία. Σε γενικές γραμμές ο Νότος της Αλβανίας δείχνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη των σχέσεων με όλες αυτές τις χώρες σε σύγκριση με το Κέντρο και το Βορρά της χώρας. Αυτό ισχύει όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για τις Ιταλία και Τουρκία. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όμως, η διαφορά Νότου με Κέντρο και Βορρά είναι ιδιαίτερα αισθητή, ενώ είναι ασθητά μικρότερη η διαφορά στην περίπτωση της Ιταλίας και της Τουρκίας.

Τέλος, η αλβανική κοινή γνώμη αντιλαμβάνεται το διεθνές περιβάλλον ως χώρο συνεργασίας και διαλόγου σε ποσοστό 62%, ενώ η αντίθετη άποψη ότι αποτελεί πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων και επιβολής απόψεων είναι πλειοψηφική συγκεντρώνει προτιμήσεις της τάξης του 19%.

Ζητήματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τις σχέσεις Ελλάδας-Αλβανίας⁵

Ποια είναι τα βασικά προβλήματα των ελληνο-αλβανικών σχέσεων, σύμφωνα με την αλβανική κοινή γνώμη και ποιες οι απόψεις της τελευταίας για μερικά από τα βασικά ζητήματα που έχουν απασχολήσει ή συνδέουν τις δύο χώρες;

Αξίζει να τονιστεί το στοιχείο που παρουσιάστηκε παραπάνω. Παρά τα, κατά καιρούς σημαντικά, προβλήματα στις σχέσεις των δύο χωρών, η αλβανική κοινή γνώμη δεν αντιλαμβάνεται την Ελλάδα ως εξωτερική απειλή. Εξαίρεση αποτελεί ένα ποσοστό του μόλις 3% που βλέπει την Ελλάδα ως απειλή. Πρέπει να σημειωθεί βέβαια, όπως έχει

“Σύμφωνα με την αλβανική κοινή γνώμη, το ζήτημα του καθορισμού των θαλασσίων ζωνών είναι στην κορυφή της λίστας των προβλημάτων στις σχέσεις των δυο χωρών με 30%.”

⁴ Η ερώτηση ήταν πολλαπλών επιλογών.

⁵ Η αρχική επεξεργασία στηρίζεται στα ευρήματα που περιέχονται στο υπό δημοσίευση ερευνητικό report (Armakolas, Siakas and Berzani, forthcoming). Συμπληρωματική επεξεργασία από την ομάδα του ΕΛΙΑΜΕΠ.

ήδη λεχθεί, ότι συνολικά η αλβανική κοινή γνώμη έχει ιδιαίτερα χαμηλές παραστάσεις απειλής, με σχεδόν τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους να θεωρούν ότι δεν υπάρχει κάποια εξωτερική απειλή για τη χώρα τους.

Θετική είναι επίσης η εικόνα για τη βοήθεια της Ελλάδας στην Αλβανία. Το 86% των ερωτώμενων αναγνωρίζει ότι η Ελλάδα έχει βοηθήσει την Αλβανία τα τελευταία 20 χρόνια. Ενώ το 66% θεωρεί ότι οι Έλληνες θέλουν να γίνει η Αλβανία μέλος της ΕΕ, με την αντίθετη άποψη να συγκεντρώνει το 28%.

Πιο σύνθετα είναι τα πράγματα στο ζήτημα των προβλημάτων που επηρεάζουν τις ελληνο-αλβανικές σχέσεις. Σύμφωνα με την αλβανική κοινή γνώμη, το ζήτημα του καθορισμού των θαλασσιών ζωνών είναι στην κορυφή της λίστας των προβλημάτων στις σχέσεις των δυο χωρών με 30%. Αρκετά κοντά με 26% βρίσκεται και το ζήτημα των Τσάμηδων στις διάφορες διαστάσεις του. Αντίθετα, αρκετά μικρότερα είναι τα ποσοστά αυτών που θεωρούν ότι το σημαντικότερο πρόβλημα είναι το ζήτημα του «εμπολέμου» (10%) και των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα (10%). Τα άλλα θέματα βρίσκονται κοντά στο μηδέν, ενώ 15% των ερωτώμενων δεν είναι σε θέση να αναφέρει κάποιο πρόβλημα ή δεν θεωρεί ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Η γεωγραφική κατανομή δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις, με εξαίρεση ένα ελαφρά μειωμένο ποσοστό του ζητήματος των Τσάμηδων στο Νότο της χώρας.

“Με θετικό τρόπο γίνεται αντιληπτή η παρουσία της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία.”

Ενδιαφέρον στοιχείο είναι επίσης το υψηλό ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι το θέμα των Τσάμηδων αποτελεί εμπόδιο στις ελληνο-αλβανικές σχέσεις. Σε ξεχωριστή σχετική ερώτηση περισσότεροι από τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους (77%) απάντησαν ότι το θέμα αυτό όντως αποτελεί εμπόδιο για την ανάπτυξη των ελληνο-αλβανικών σχέσεων. Υπάρχει δε διαφορά στην πρόσληψη αυτού του ζητήματος ως εμπόδιο στις διμερείς σχέσεις μεταξύ Βορρά και Νότου. Το 86% των ερωτώμενων από το Βορρά το βλέπει ως εμπόδιο, ενώ στο Νότο το 71% των ερωτώμενων έχει την ίδια άποψη. Οι διαφορές μεταξύ ηλικιακών ομάδων είναι μηδαμινές.

Με θετικό τρόπο γίνεται αντιληπτή η παρουσία της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία, σύμφωνα με την αλβανική κοινή γνώμη. Σε ποσοστό 90% οι ερωτώμενοι εκτιμούν ότι η ελληνική μειονότητα έχει ενσωματωθεί πλήρως στο Αλβανικό κράτος και σε ποσοστό 85% ότι δεν αποτελεί απειλή για την συνοχή της Αλβανίας. Η πλειοψηφία της τάξης του 78% θεωρεί επίσης πως η αλβανική πολιτεία μεταχειρίζεται ισότιμα την ελληνική μειονότητα και την αλβανική κοινότητα, με την άποψη αυτή υπερβαίνει το 70% σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές της χώρας. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι σε άλλη ερώτηση στην ίδια έρευνα με διαφοροποιημένη διατύπωση το ποσοστό που θεωρεί ότι η κυβέρνηση σέβεται τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας ξεπερνάει το 90%.

“Η ενσωμάτωση των παιδιών των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία κρίνεται επίσης επιτυχής σε ποσοστό 79%, ενώ το 97% δεν θεωρεί ότι οι Αλβανοί μετανάστες αποτελούν απειλή για την Ελλάδα.”

Ομοίως θετική είναι η αντίληψη της αλβανικής κοινής γνώμης για την αλβανική μετανάστευση στην Ελλάδα. Το σύνολο ουσιαστικά των ερωτώμενων εκτιμούν ότι η μετανάστευση έχει συμβάλει τόσο στην ανάπτυξη της Αλβανίας (100%), όσο και στην ανάπτυξη της Ελλάδας (99%). Η ενσωμάτωση των παιδιών των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία κρίνεται επίσης επιτυχής σε ποσοστό 79%, ενώ το 97% δεν θεωρεί ότι οι Αλβανοί μετανάστες αποτελούν απειλή για την Ελλάδα.

Υπάρχουν όμως και μερικά ευρήματα σε σχέση με την ελληνική μειονότητα και την αλβανική μετανάστευση που χρήζουν προσοχής και περαιτέρω διερεύνησης. Ειδικά σε σχέση με την ερώτηση για τη μεταχείριση της ελληνικής μειονότητας από το αλβανικό κράτος είναι ενδιαφέρον ότι στο Νότο της χώρας, όπου υπάρχουν και οι πιο θετικές αντιλήψεις για την Ελλάδα, υπάρχει ένα αξιοσημείωτο ποσοστό της τάξης του 21% που θεωρεί ότι η μεταχείριση των μειονοτικών είναι καλύτερη από αυτή της αλβανικής

πλειοψηφίας.

Ομοίως χρήζει προσοχής η αντίληψη που υπάρχει για το ρόλο του ελληνικού κράτους στα ζητήματα της μειονότητας. Σε ερώτηση για το αν η ελληνική μειονότητα επεκτάθηκε ως συνέπεια στοχευμένης δράσης του ελληνικού κράτους, σχεδόν ένας στους δύο Αλβανούς (45%) διαφωνούν με αυτή τη θέση. Υπάρχει όμως ένα αξιοσημείωτο ποσοστό της τάξης του 37%, δηλαδή περισσότερο του ενός στους τρεις ερωτώμενους, που θεωρούν ότι όντως η ελληνική μειονότητα επεκτάθηκε ως συνέπεια των ενεργειών της Ελλάδας.

“...παρά τη γενικότερη θετική εικόνα για την αλβανική μετανάστευση στην Ελλάδα και για τη συνεισφορά αυτής στην ανάπτυξη της αλβανικής οικονομίας, υπάρχουν κάποιες αντιλήψεις για τη μεταχείριση των Αλβανών μεταναστών που ίσως επηρεάζουν αρνητικά τη γενικότερη εικόνα της Ελλάδας στην Αλβανία.”

Ενδιαφέρον έχει επίσης το εύρημα ότι η αλβανική κοινή γνώμη είναι μοιρασμένη στο ερώτημα σχετικά με τον σεβασμό των δικαιωμάτων των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Το 52% εκτιμά πως η Ελλάδα δεν σέβεται τα δικαιώματά τους, ενώ το 47% έχει αντίθετη άποψη. Ένας στους δύο ερωτώμενους δηλαδή δεν θεωρούν ότι υπάρχει σεβασμός των δικαιωμάτων των Αλβανών μεταναστών από τις κρατικές αρχές στην Ελλάδα. Ελαφρά καλύτερη είναι η εικόνα που έχει η αλβανική κοινή γνώμη για τη μεταχείριση των Αλβανών μεταναστών από τους Έλληνες πολίτες. Τα ευρήματα αυτά φανερώνουν ότι παρά τη γενικότερη θετική εικόνα για την αλβανική μετανάστευση στην Ελλάδα και για τη συνεισφορά αυτής στην ανάπτυξη της αλβανικής οικονομίας, υπάρχουν κάποιες αντιλήψεις για τη μεταχείριση των Αλβανών μεταναστών που ίσως επηρεάζουν αρνητικά τη γενικότερη εικόνα της Ελλάδας στην Αλβανία. Το ζήτημα αυτό, όπως και οι αντιλήψεις για το ρόλο του ελληνικού κράτους στα θέματα της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία αξίζει να διερευνηθούν περαιτέρω επιστημονικά, αλλά και να αποτελέσουν τροφή για σκέψη για τους λήπτες πολιτικών αποφάσεων.

Η διερεύνηση της εικόνας της Ελλάδας και των Ελλήνων⁶

Ποια η εικόνα της Ελλάδας και των Ελλήνων στην αλβανική κοινή γνώμη;

Τους συγγραφείς της παρούσας έκθεσης απασχόλησε η εικόνα που υπάρχει στην Αλβανία για την Ελλάδα και τους Έλληνες. Υπάρχει συχνά η αντίληψη στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στα ΜΜΕ, αλλά συχνά και στο μέσο Έλληνα, ότι οι Αλβανοί ως λαός είναι αρνητικά διακεείμενοι απέναντι στην Ελλάδα και τους Έλληνες. Τα ευρήματα δείχνουν ότι αυτές οι στερεοτυπικές απόψεις που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι μάλλον λανθασμένες. Τα δεδομένα της κοινής γνώμης αναδεικνύουν τις πραγματικές τάσεις, αλλά φανερώνουν και την ύπαρξη κάποιων εν δυνάμει προβληματικών σημείων.

“Η ευρέως διαδεδομένη στη χώρα μας αντίληψη ότι οι Αλβανοί ως λαός είναι αρνητικά διακεείμενοι απέναντι στην Ελλάδα και τους Έλληνες αποδεικνύεται από τα ευρήματα της αλβανικής κοινής γνώμης ως λανθασμένη.”

Η πλειονότητα της αλβανικής κοινής γνώμης, 61% ή έξι στους δέκα ερωτώμενους, έχει θετική ή πολύ θετική άποψη για την Ελλάδα. Οι αρνητικές για την Ελλάδα απόψεις δεν ξεπερνούν το 12%. Παρόλα αυτά, οι θετικές στάσεις για την Ελλάδα υστερούν σε σχέση με άλλες χώρες που μετρήθηκαν. Πιο συγκεκριμένα στις θετικές στάσεις, πρώτο έρχεται το Κόσοβο (95% θετικές απόψεις) και ακολουθούν η Ιταλία (94%), η Τουρκία (84%), η Βόρεια Μακεδονία (69%), το Μαυροβούνιο (67%) και η Ελλάδα (61%). Η Ελλάδα δηλαδή υστερεί σαφώς της Ιταλίας και Τουρκίας και είναι στην ομάδα με τη Βόρεια Μακεδονία και το Μαυροβούνιο. Υπενθυμίζουμε ότι από τις χώρες που μετρήθηκαν, μόνο η Σερβία έχει πλειοψηφούσες αρνητικές γνώμες. Και σε αυτή την ερώτηση υπάρχει αισθητή διαφορά στις αντιλήψεις για την Ελλάδα μεταξύ Νότου και Κέντρου-Βορρά της Αλβανίας. Αντιθέτως, για όλες οι άλλες χώρες που είναι σε θετικό πρόσημο (Κόσοβο, Ιταλία, Τουρκία, Βόρεια Μακεδονία, Μαυροβούνιο) οι διαφορές στα ποσοστά

⁶ Η αρχική επεξεργασία στηρίζεται στα ευρήματα που περιέχονται στο υπό δημοσίευση ερευνητικό report (Armakolas, Siakas and Berzani, forthcoming). Συμπληρωματική επεξεργασία από την ομάδα του ΕΛΙΑΜΕΠ.

μεταξύ Νότου και Κέντρου-Βορρά είναι από μικρές έως μηδενικές.

Παρόμοια είναι η εικόνα στο ερώτημα του με ποιες χώρες θεωρούν οι Αλβανοί ότι πρέπει να αναπτύξουν σχέσεις. Η ομάδα χωρών Κόσοβο, Ιταλία και Τουρκία έχουν τις θετικότερες στάσεις (93%, 88%, 70% αντίστοιχα). Η Ελλάδα και πάλι είναι στην ομάδα με τη Βόρεια Μακεδονία και Μαυροβούνιο (58%, 57%, 55% αντίστοιχα). Είναι πάντως σαφές ότι ένα άνετα πλειοψηφικό μέρος της αλβανικής κοινής γνώμης, σχεδόν έξι στους δέκα ερωτώμενους, επιθυμεί ανάπτυξη των σχέσεων με την Ελλάδα.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Ελλάδα περιλαμβάνεται στις χώρες που βλέπει η αλβανική κοινή γνώμη ως «καλύτερος φίλος της Αλβανίας». Η Ελλάδα βρίσκεται στην 5^η θέση με 8%, πίσω από τις ΗΠΑ, Γερμανία, ΕΕ και Ιταλία. Αλλά το ποσοστό αυτό διαμορφώνεται κυρίως από την πολύ καλή επίδοση στο Νότο της Αλβανίας, όπου η Ελλάδα βρίσκεται στην 3^η θέση μπροστά από την Ιταλία, και παρά την ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση στην υπόλοιπη χώρα. Τα ποσοστά στις γεωγραφικές περιοχές είναι χαρακτηριστικά. Η Ελλάδα συγκεντρώνει ποσοστό 19% στο Νότο της Αλβανίας, αλλά μόνο από 2% στο Κέντρο και το Βορρά της χώρας.

“...η Ελλάδα περιλαμβάνεται στις χώρες που βλέπει η αλβανική κοινή γνώμη ως «καλύτερος φίλος της Αλβανίας».”

Θετική επίσης είναι η εικόνα για την Ελλάδα, σε σχέση με γειτονικές χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας, στα ζητήματα δημοκρατίας, κράτους δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση ως έχουσα «αναπτυγμένο δημοκρατικό σύστημα» (56% - 2^η η Τουρκία με 21%), «αναπτυγμένο κράτος δικαίου» (44% - 2^η η Τουρκία με 27%), «σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα» (37% - 2^η η Τουρκία με 18%). Οι υπόλοιπες βαλκανικές χώρες έχουν πολύ χαμηλά ποσοστά, ενώ στην ερώτηση αυτή δεν μετρήθηκε η Ιταλία. Η δεύτερη θέση της Τουρκίας προκαλεί εντύπωση με δεδομένη την αυταρχική στροφή της ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Το σχετικά χαμηλότερο ποσοστό της Ελλάδας στο ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πιθανότατα συνδέεται με τις τακτικές αναφορές στα αλβανικά ΜΜΕ σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα, ζήτημα που αποτυπώνεται άλλωστε και στα ευρήματα της παρούσας έρευνας κοινής γνώμης.

“Θετικές είναι και οι στάσεις απέναντι στους Έλληνες σε προσωπικό επίπεδο. Το 60% έχει θετική ή κάπως θετική άποψη για τους Έλληνες, το 30% ουδέτερη και μόλις το 10% αρνητική ή κάπως αρνητική.”

Θετικές είναι και οι στάσεις απέναντι στους Έλληνες σε προσωπικό επίπεδο. Το 60% έχει θετική ή κάπως θετική άποψη για τους Έλληνες, το 30% ουδέτερη και μόλις το 10% αρνητική ή κάπως αρνητική. Στο Νότο της χώρας οι θετικές στάσεις φτάνουν στο 83%, ενώ οι αρνητικές μόλις στο 5%. Στο Κέντρο και το Βορρά της χώρας οι θετικές στάσεις είναι περίπου στο 50%, με τις αρνητικές μεταξύ 12%-14%. Φαίνεται δηλαδή ότι πέρα από την υψηλή δημοφιλία στο Νότο της Αλβανίας, οι Έλληνες έχουν θετική εικόνα στο σύνολο της χώρας, με τις αρνητικές στάσεις να είναι χαμηλές παντού. Θετική είναι η εικόνα για τους Έλληνες σε προσωπικό επίπεδο και σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, με τις νεαρότερες ηλικίες να έχουν θετικές στάσεις πάνω από 50% και το υψηλότερο ποσοστό της τάξης του 69% να βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 55-64. Σε καμία ηλικιακή ομάδα οι αρνητικές στάσεις δεν ξεπερνούν το 12%. Στη μέτρηση των χαρακτηριστικών που περιγράφουν τον Έλληνα ξεχωρίζουν τα υψηλά ποσοστά των χαρακτηρισμών «σκληρά εργαζόμενος/εργατικός» (63%), «άτομο της οικογένειας» (58%). Ωστόσο άλλοι θετικοί χαρακτηρισμοί όπως «αξιόπιστος/άτομο εμπιστοσύνης» (28%) και «ειλικρινής» (34%) βρίσκονται πιο χαμηλά και σε σχέση με αυτά ένας στους δύο Αλβανούς έχει μάλλον ουδέτερη άποψη (όχι πάντως ιδιαίτερα αρνητική). Ο χαρακτηρισμός «αποτελεί απειλή για την κουλτούρα μας» συγκεντρώνει μόλις 5% συμφωνίας. Συνολικά η εικόνα για τους Έλληνες σε προσωπικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα θετική.

Υπάρχουν όμως και στοιχεία που δημιουργούν προβληματισμό και χρήζουν προσοχής και περαιτέρω διερεύνησης. Σε άλλη ερώτηση που διερευνά τις αυθόρμητες

συσχετίσεις που κάνουν οι ερωτώμενοι με λέξεις που χαρακτηρίζουν τον Έλληνα, ένας στους πέντε Αλβανούς (19%) απαντάει «ρατσιστής/άτομο που κάνει διακρίσεις». Συνολικά, ωστόσο, μια σειρά θετικών χαρακτηρισμών δίνουν ένα άθροισμα αρκετά υψηλό («θετικό/καλό άτομο» 15%, «γείτονας» 14%, «φιλόξενος/ενσωμάτωση μεταναστών» 9%, σύνολο των τριών χαρακτηρισμών 38%). Στην συνολική ομαδοποίηση όλων των χαρακτηριστικών που δόθηκαν ως απαντήσεις τα θετικά χαρακτηριστικά υπερέχουν των αρνητικών κατά 10%. Όμως η υπέρψη σημαντικού ποσοστού αρνητικών χαρακτηριστικών, με πρώτο το «ρατσιστής/άτομο που κάνει διακρίσεις» καλό θα είναι να προβληματίσει, καθώς προκύπτει ότι μικρά ή μεγάλα προβλήματα του παρελθόντος έχουν αφήσει το αποτύπωμά τους σε μέρος της αλβανικής κοινής γνώμης. Θα πρέπει μάλιστα να προβληματίσει αυτός ο χαρακτηρισμός, γιατί συνολικά η εικόνα για τους Έλληνες είναι ιδιαίτερα θετική, όπως τονίστηκε παραπάνω.

“Για τις σχέσεις Ελλήνων με τους Αλβανούς μετανάστες το 57% θεωρεί ότι είναι καλές, ενώ μόνο το 9% ότι είναι κακές. Στο Νότο της Αλβανίας το ποσοστό των θετικών γνώμων ανέρχεται στο 71%.”

Τέλος, συνολικά θετικές είναι οι αντιλήψεις για τις σχέσεις των δύο ομάδων, αλλά και πάλι με μεγαλύτερα θετικά ποσοστά στο Νότο της Αλβανίας. Για τις σχέσεις Ελλήνων με τους Αλβανούς μετανάστες το 57% θεωρεί ότι είναι καλές, ενώ μόνο το 9% ότι είναι κακές. Στο Νότο της Αλβανίας το ποσοστό των θετικών γνώμων ανέρχεται στο 71%. Ενώ για τις σχέσεις Αλβανών με την ελληνική μειονότητα το 76% θεωρεί ότι είναι καλές και μόνο το 1% ότι είναι κακές. Στο Νότο της Αλβανίας το ποσοστό των θετικών γνώμων ανέρχεται στο 91%. Προκύπτει δηλαδή μια γενικά θετική εικόνα για τις σχέσεις των δύο ομάδων συνολικά στη χώρα, ενώ στο Νότο τα ποσοστά θετικών στάσεων είναι ακόμα υψηλότερα.

Η σύγκριση των στάσεων για την Ελλάδα και την Τουρκία⁷

Τι συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από τη σύγκριση των στάσεων της αλβανικής κοινής γνώμης για την Ελλάδα και την Τουρκία;

“Η αλβανική κοινή γνώμη αναδεικνύει μια αρκετά πιο σύνθετη εικόνα και κυρίως δεν ακολουθεί το απλό σχήμα «υπέρ Τουρκίας = κατά Ελλάδας και το αντίστροφο».”

Το επόμενο βασικό θέμα που απασχόλησε τους συγγραφείς της παρούσας έκθεσης είναι η σύγκριση των στάσεων απέναντι στην Ελλάδα και την Τουρκία. Είναι σύνηθες στον ελληνικό Τύπο, αλλά και μεταξύ ληπτών αποφάσεων πολιτικής και διαμορφωτών γνώμης, να γίνονται αντιληπτές οι σχέσεις με γειτονικές χώρες ως παίγνιο μηδενικού αθροίσματος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Δραστηριότητες, επαφές και πολιτικές που αναπτύσσονται από την Τουρκία γίνονται σταθερά αντιληπτές στην Ελλάδα ως «κέρδη» της Άγκυρας και αυτόματα «ζημίες» της Ελλάδας. Στην παρούσα έκθεση δεν εξετάζεται το αν όντως σε επίπεδο ελληνικής ή τουρκικής εξωτερικής πολιτικής υπάρχει η λογική του μηδενικού αθροίσματος στην ανάπτυξη των διμερών σχέσεων με τις βαλκανικές χώρες. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι σύνθετη και όχι μεταξύ των στόχων της παρούσας μελέτης. Στην παρούσα έκθεση, αντίθετα, διερευνώνται οι αντιλήψεις της αλβανικής κοινής γνώμης, η οποία αναδεικνύει μια αρκετά πιο σύνθετη εικόνα και κυρίως δεν ακολουθεί το απλό σχήμα «υπέρ Τουρκίας = κατά Ελλάδας και το αντίστροφο».

Συγκριτικά, ενώ και οι δύο χώρες έχουν πλειοψηφικά θετική εικόνα στην Αλβανία, η Τουρκία φαίνεται να υπερτερεί της Ελλάδας. Αλλά υπάρχουν και συγκριτικά ευρήματα με θετικά χαρακτηριστικά για την Ελλάδα. Αρχίζοντας από την εικόνα των δύο χωρών, οι στάσεις έναντι της Τουρκίας είναι γενικότερα πιο θετικές συγκριτικά με την Ελλάδα (84% έναντι 61%). Μάλιστα στην περίπτωση της Τουρκίας, αλλά και άλλων χωρών που μετρήθηκαν, δεν παρουσιάζονται οι έντονες διαφοροποιήσεις που έχουμε στην

⁷ Η αρχική επεξεργασία στηρίζεται στα ευρήματα που περιέχονται στο υπό δημοσίευση ερευνητικό report (Armakolas, Siakas and Berzani, forthcoming). Συμπληρωματική επεξεργασία από την ομάδα του ΕΛΙΑΜΕΠ.

περίπτωση της Ελλάδας. Συνολικά, οι θετικές στάσεις για την Τουρκία παρουσιάζονται σχετικά ομοιόμορφες στις διάφορες ηλικιακές, μορφωτικού επιπέδου, εισοδηματικές και γεωγραφικές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα:

- Η μέγιστη διαφορά μεταξύ ηλικιακών ομάδων στην περίπτωση της Τουρκίας είναι 4% (86%-82%), με τις νεότερες ηλικίες να έχουν τις πιο θετικές στάσεις – στην περίπτωση της Ελλάδας η μέγιστη διαφορά είναι 17%, με τις νεότερες ηλικίες να έχουν τις λιγότερο θετικές στάσεις.
- Η μέγιστη διαφορά μεταξύ ομάδων μορφωτικού επιπέδου στην περίπτωση της Τουρκίας είναι 5% (85%-80%), με τους πανεπιστημιακής εκπαίδευσης να έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά – στην περίπτωση της Ελλάδας η μέγιστη διαφορά είναι 20% (71%-51%), με τους πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και πάλι να έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά θετικών στάσεων και τα υψηλότερα ποσοστά να είναι μεταξύ των ερωτώμενων που έχουν μόνο μέχρι 9 έτη βασικής εκπαίδευσης.
- Η μέγιστη διαφορά μεταξύ εισοδηματικών ομάδων στην περίπτωση της Τουρκίας είναι 4% (86%-82%) – στην περίπτωση της Ελλάδας η μέγιστη διαφορά είναι 30% (80%-50%), με τις υψηλότερες εισοδηματικά ομάδες να έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά θετικών στάσεων για τη χώρα μας.
- Η μέγιστη διαφορά μεταξύ γεωγραφικών περιοχών στην περίπτωση της Τουρκίας είναι 9% (90%-81%) – στην περίπτωση της Ελλάδας η μέγιστη διαφορά ιδιαίτερα υψηλή στο 34% (83%-49%).

“Οι θετικές αντιλήψεις για την Ελλάδα παρουσιάζουν σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ διαφόρων ομάδων, σε βαθμό που δεν βλέπουμε στην περίπτωση άλλων χωρών, γεγονός που πρέπει να γίνει έναυσμα αναστοχασμού για την ελληνική πολιτική.”

Συμπερασματικά, οι αντιλήψεις για την Τουρκία δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων. Αξίζει να υπενθυμιστεί ότι παρόμοια «ομοιόμορφα» θετική είναι η εικόνα άλλων χωρών, όπως το Κόσσοβο, η Ιταλία ή το Μαυροβούνιο. Επομένως εύκολα μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η ιδιαιτερότητα των διακυμάνσεων στις θετικές κρίσεις αφορούν ειδικά την περίπτωση της Ελλάδας (outlier case). Αυτό είναι ένα εύρημα που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και επιστημονικής μελέτης. Πρέπει δε να γίνει έναυσμα αναστοχασμού για την ελληνική πολιτική.

Σε σχέση με τη γεωγραφική κατανομή των θετικών αντιλήψεων, είναι χαρακτηριστικό ότι, όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας, ο Νότος της Αλβανίας επίσης έχει θετικότερες στάσεις απέναντι στην Τουρκία σε σχέση με το Κέντρο και το Βορρά. Από αυτό και άλλα στοιχεία προκύπτει ότι οι στάσεις απέναντι στην Ελλάδα και την Τουρκία δεν είναι αντιστρόφως ανάλογες. Δηλαδή, με απλά λόγια, δημοσκοπικά «κέρδη» για την Ελλάδα δεν σημαίνουν «ζημίες» για την Τουρκία και το αντίστροφο.

“Η Τουρκία έχει θετική εικόνα στην αλβανική κοινή γνώμη, αλλά οι Αλβανοί πολίτες δεν αισθάνονται κάποια ιδιαίτερη σύνδεση, όπως αυτή που βλέπουμε να υπάρχει με κάποιες δυτικές χώρες, όπως ΗΠΑ, Γερμανία και Ιταλία.”

Στην ερώτηση για τη χώρα με την οποία είναι προς το συμφέρον της Αλβανίας η ισχυροποίηση σχέσεων, όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα καλύτερα ποσοστά συγκεντρώνουν η ΕΕ και τα κράτη-μέλη της, οι ΗΠΑ και η Γερμανία. Στους ερωτώμενους δεν δόθηκε η επιλογή «Τουρκία», αλλά είναι χαρακτηριστικό ότι η χώρα αυτή δεν προέκυψε ως αυθόρμητη απάντηση. Όμως αυτό δεν πρέπει να μας οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα, καθώς η Τουρκία έχει υψηλά ποσοστά στην παρόμοια ερώτηση όπου μετρήθηκαν οι γειτονικές χώρες. Αντίθετα, ένας στους δύο ερωτώμενους (48%) επέλεξε την Ελλάδα, η οποία όμως είχε δοθεί ως επιλογή απάντησης. Το μη-βέλτιστο της διατύπωσης της ερώτησης και των επιλογών δεν μας επιτρέπει να εξάγουμε συμπεράσματα για το δίπολο Ελλάδα-Τουρκία, όμως οι απαντήσεις για την Ελλάδα φανερώνουν μια αξιοσημείωτη θετική τάση.

Αντίθετα, χρήσιμα συμπεράσματα για το δίπολο Ελλάδα-Τουρκία μπορούν να εξαχθούν από τις απαντήσεις στην ερώτηση για την επιλογή της χώρας ή οργανισμού που είναι ο «καλύτερος φίλος» της Αλβανίας. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στην ερώτηση αυτή καταγράφεται ως απάντηση η Ελλάδα και δεν καταγράφεται η Τουρκία. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η διατύπωση της ερώτησης δεν έδινε προεπιλογή απαντήσεων. Δηλαδή, οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν αυθόρμητες. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη σύνδεση με την Τουρκία η οποία καταγράφεται στις στάσεις των Αλβανών πολιτών. Το αντίθετο συμβαίνει. Η Τουρκία έχει θετική εικόνα στην αλβανική κοινή γνώμη, αλλά οι Αλβανοί πολίτες δεν αισθάνονται κάποια ιδιαίτερη σύνδεση, όπως αυτή που βλέπουμε να υπάρχει με κάποιες δυτικές χώρες, όπως ΗΠΑ, Γερμανία και Ιταλία, τουλάχιστον όπως προκύπτει από τη συγκεκριμένη έρευνα.

“...η Ελλάδα καταγράφεται στις αυθόρμητες απαντήσεις με μια σχετικά καλή επίδοση. Αλλά η επίδοση αυτή προκύπτει βασικά λόγω απήχησης της Ελλάδας στο Νότο της Αλβανίας, ενώ τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα χαμηλά στο Κέντρο και το Βορρά της χώρας.”

Αντιθέτως, η Ελλάδα καταγράφεται στις αυθόρμητες απαντήσεις με μια σχετικά καλή επίδοση. Αλλά η επίδοση αυτή προκύπτει βασικά λόγω απήχησης της Ελλάδας στο Νότο της Αλβανίας, ενώ τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα χαμηλά στο Κέντρο και το Βορρά της χώρας, όπως επισημάνθηκε και παραπάνω. Ενδιαφέρον στοιχείο από το ίδιο ερώτημα, το οποίο ενισχύει τα γενικότερα πολιτικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα, είναι και το ότι υπάρχει σαφής διαφοροποίηση των αυθόρμητων απαντήσεων υπέρ της Ελλάδας σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Η Ελλάδα έχει ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά (2% και 4%) στις νέες ηλικίες μέχρι και 34 έτη και, αντίθετα, ικανοποιητικά ποσοστά γύρω και πάνω από 10% στις μέσες και μεγάλες ηλικίες. Με άλλα λόγια οι απήχησης της Ελλάδας στις νέες ηλικίες είναι κατά 60%-80% μικρότερη σε σχέση με τις μέσες και μεγάλες ηλικίες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι υπόλοιπες απαντήσεις που κατέγραψαν καλά ή πολύ καλά ποσοστά (ΗΠΑ, Γερμανία, ΕΕ, Ιταλία) δεν έχουν ιδιαίτερα μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων. Προκύπτει δηλαδή και εδώ ότι υπάρχουν στις στάσεις συμπάθειας προς την Ελλάδα σημαντικές γεωγραφικές και ηλικιακές διακυμάνσεις, τις οποίες δεν συναντούμε στις απαντήσεις άλλων χωρών/οργανισμών. Δικαιολογείται επομένως και πάλι ο χαρακτηρισμός της Ελλάδας ως ειδικής περίπτωσης συγκριτικά και τις άλλες χώρες που μετρήθηκαν (outlier case).

“...φαίνεται ότι πλέον η αλβανική κοινή γνώμη επικεντρώνει την προσοχή της σε λίγα αλλά ακανθώδη ζητήματα.”

Ερμηνεύοντας και κατανοώντας τις στάσεις της αλβανικής κοινής γνώμης: Συμπεράσματα και πολιτικές προεκτάσεις

Σύνθετη εικόνα στο ζήτημα των διμερών προβλημάτων. Η έρευνα αποκαλύπτει αλλαγές στις στάσεις της αλβανικής κοινής γνώμης, κάποιες αισιόδοξες τάσεις, αλλά και σημαντικές προκλήσεις. Σε σχέση με παλαιότερες εποχές, φαίνεται ότι πλέον η αλβανική κοινή γνώμη επικεντρώνει την προσοχή της σε λίγα αλλά ακανθώδη ζητήματα. Στα θετικά καταγράφεται ότι η αλβανική κοινή γνώμη δεν αντιλαμβάνεται την Ελλάδα ως απειλή. Επίσης, τα ζητήματα των Αλβανών μεταναστών και του «εμπολέμου» είναι υπαρκτά στην έρευνα, αλλά με χαμηλή πλέον απήχηση. Αντίθετα, με σχετικά υψηλή απήχηση παραμένουν το ζήτημα των θαλασσίων ζωνών και διάφορα θέματα γύρω από τον πληθυσμό των Τσάμηδων. Τα δύο αυτά ζητήματα αποτελούν τα πλέον μεγάλα εμπόδια στη βελτίωση των διμερών σχέσεων, τουλάχιστον με βάση τις απόψεις της αλβανικής κοινής γνώμης. Συγχρόνως, όμως, αποτελούν ζητήματα που βρίσκονται πολύ ψηλά στην ατζέντα των αλβανικών ΜΜΕ που δίνουν πολύ χώρο σε αρθρογράφους που ασχολούνται συστηματικά με τα ζητήματα των Τσάμηδων ή με τα ζητήματα χάραξης των θαλασσίων ζωνών.

Με βάση τις αντιλήψεις της αλβανικής κοινής γνώμης, η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα αποτελούν σημαντικές γέφυρες που φέρνουν τους δύο λαούς πιο κοντά. Οι τρέχουσες στάσεις της αλβανικής κοινής

“Με βάση τις αντιλήψεις της αλβανικής κοινής γνώμης, η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα αποτελούν σημαντικές γέφυρες που φέρνουν τους δύο λαούς πιο κοντά.”

“Από αυτά τα ευρήματα αναδεικνύεται η μεγάλη σημασία της ελληνικής υποστήριξης στην ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας, αλλά και η καίρια σημασία της δημόσιας διπλωματίας για την εικόνα και την απήχηση της Ελλάδας.”

“Ο δυτικόστροφος προσανατολισμός της Αλβανίας αφήνει περιθώριο για ανάπτυξη δράσεων που θα ενισχύσουν την εικόνα και απήχηση της Ελλάδας.”

γνώμης είναι ιδιαίτερα θετικές για τα δύο αυτά ζητήματα, πιθανότατα πιο θετικές σε σχέση με το παρελθόν. Υπάρχουν, όμως, στις στάσεις της αλβανικής κοινής γνώμης και ευρήματα που αναδεικνύουν πιθανούς κινδύνους και ευαίσθητα ζητήματα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στην άσκηση πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, χρήζουν προσοχής οι αντιλήψεις της αλβανικής κοινής γνώμης για το ρόλο του ελληνικού κράτους στις υποθέσεις της μειονότητας, καθώς και οι αντιλήψεις για τη μεταχείριση των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Και στα δύο αυτά ζητήματα οι αρνητικές στάσεις είναι μειοψηφικές, όμως είναι πολυάριθμες.

Η στάση έναντι της Ελλάδας σχετίζεται επίσης με την εκτίμηση υποστήριξης της Αλβανίας. Η έρευνα αξιολόγησε τρεις θεματικές: (α) την πεποίθηση για την βοήθεια που προσέφερε η Ελλάδα στην ανοικοδόμηση της Αλβανίας, (β) την υποστήριξη της ενταξιακής της πορείας στην ΕΕ και (γ) το βαθμό ωφέλειας από τις διμερείς οικονομικές σχέσεις. Οι τρεις αυτές με θετικό πρόσημο αντιλήψεις συμβάλλουν ιδιαίτερα στην ευρύτερη θετική εικόνα της Ελλάδας στην Αλβανία. Γενικά, όσοι θεωρούν πως η Ελλάδα βοήθησε την Αλβανία τα τελευταία 20 χρόνια ή ότι υποστηρίζει την ενταξιακή της πορεία στην ΕΕ, έχουν μία πιο θετική στάση έναντι της χώρας μας. Σχετικά με την οικονομική ωφέλεια των διμερών σχέσεων, η πιο θετική στάση (68%) συναντάται ανάμεσα σε όσους εκτιμούν πως και οι δύο χώρες είχαν αμοιβαία ωφέλεια. Από αυτά τα ευρήματα αναδεικνύεται η μεγάλη σημασία της ελληνικής υποστήριξης στην ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας, αλλά και η καίρια σημασία της δημόσιας διπλωματίας για την εικόνα και την απήχηση της Ελλάδας.

Η φιλοευρωπαϊκή και η δυτικόστροφη στάση της Αλβανίας δεν αντανακλάται αυτόματα σε απήχηση της Ελλάδας. Οι Αλβανοί φαίνονται να είναι ο πιο φιλοδυτικός λαός της περιοχής. Εκτός από το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι το παλαιότερο μέλος της ΕΕ στην περιοχή, οι ερωτώμενοι της αλβανικής έρευνας φαίνεται να αναγνωρίζουν ότι η Ελλάδα υπερέχει σαφώς σε σχέση με τα κράτη της περιοχής στα στοιχεία αυτά που συνδέονται με την ΕΕ και το δυτικό τρόπο οργάνωσης του κράτους και της κοινωνίας (δημοκρατικοί θεσμοί, κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα). Εντούτοις αυτό δεν μεταφράζεται αυτόματα σε απήχηση της Ελλάδας, ειδικά στις περιοχές της Αλβανίας που δεν έχουν στενή διασύνδεση με τη χώρα μας. Αντίθετα, βλέπουμε ότι η Ελλάδα υστερεί σαφώς της Ιταλίας, της Τουρκίας, η οποία είναι χώρα που δεν φαίνεται να έχει ρεαλιστική προοπτική ένταξης στην ΕΕ, ή συναγωνίζεται με χώρες όπως το Μαυροβούνιο και τη Βόρεια Μακεδονία που, στην καλύτερη των περιπτώσεων, μπορεί να ενταχθούν στην ΕΕ σε μερικά χρόνια. Αυτά τα ευρήματα φανερώνουν ότι μια σειρά άλλων παραγόντων εμποδίζουν την περαιτέρω βελτίωση της εικόνας της Ελλάδας στην Αλβανία, και αυτοί οι παράγοντες μπορεί να συνδέονται με το ρόλο των ΜΜΕ στις δύο χώρες, με τον πολιτικό λόγο γύρω από θέματα Ελλάδας στην Αλβανία, τις διμερείς διαφορές, την εμπειρία επαφής με την Ελλάδα κ.α. Τα στοιχεία επίσης απαιτούν αναστοχασμό για την αποτελεσματικότητα της ελληνικής δημόσιας διπλωματίας και των εργαλείων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Ο δυτικόστροφος, όμως, προσανατολισμός της Αλβανίας αφήνει περιθώριο για ανάπτυξη δράσεων που θα ενισχύσουν την εικόνα και απήχηση της Ελλάδας. Παρά τα δεδομένα που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο σημείο, η έρευνα κάνει σαφές ότι ο φιλοδυτικός προσανατολισμός της Αλβανίας, τόσο σε επίπεδο ελίτ όσο και κοινωνίας, και μάλιστα σε βαθμό που δεν συναντούμε σε άλλες χώρες της περιοχής, αποτελεί ευκαιρία για την Ελλάδα. Η συμμετοχή της Αλβανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί έναν από τους στόχους της εξωτερικής της πολιτικής με πλήρη ευθυγράμμιση των πολιτών της (96%). Για την Ελλάδα μπορεί αυτό να αποτελέσει πεδίο άσκησης συνεργατικής και προσανατολισμένης προς την ΕΕ εξωτερικής πολιτικής. Άλλωστε, η πλειοψηφία της αλβανικής κοινής γνώμης (66%) εκτιμά πως η Ελλάδα επιθυμεί τη

συμμετοχή της Αλβανίας στην ΕΕ, ενώ από τα συγκριτικά στοιχεία προκύπτει ότι όσοι εκφράζουν αυτήν την εκτίμηση έχουν και πιο θετική άποψη για τη χώρα μας.

Προκύπτει δηλαδή από τα ευρήματα διαφορετικών ερωτήσεων ότι στο ζήτημα της ένταξης της Αλβανίας στην ΕΕ η Ελλάδα έχει πολλά περιθώρια βελτίωσης της εικόνας και αύξησης της απήχησής της. Είναι με άλλα λόγια σαφές ότι θα πρέπει η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας να συνδεθεί με θετικό τρόπο με την Ελλάδα και τη διπλωματία της. Είναι ένα πεδίο κατεξοχήν προνομιακό για την Ελλάδα, και μπορεί να αποδώσει οφέλη στην ελληνική διπλωματία, λόγω της κεντρικής σημασίας που έχει η ευρωπαϊκή προοπτική για την αλβανική κοινωνία.

“...η ρητορική έμφαση από την πλευρά της Ελλάδας σε σκληρούς όρους για την υποστήριξη της αλβανικής ευρωπαϊκής προοπτικής μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για την εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία.”

Αντιστρόφως, η ρητορική έμφαση από την πλευρά της Ελλάδας σε σκληρούς όρους για την υποστήριξη της αλβανικής ευρωπαϊκής προοπτικής μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για την εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία. Πιθανά επιβεβαιώνει αρνητικά στερεότυπα για την Ελλάδα που μπορεί να υπάρχουν στα αλβανικά ΜΜΕ. Με βάση τα παραπάνω, εύκολα οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα, ότι η δημόσια προβολή σκληρών ελληνικών όρων, είτε σε ελληνικό είτε σε αλβανικό ακροατήριο, μπορεί να υπονομεύσει την εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία. Είναι και αυτό μέρος του συνολικότερου ζητήματος της αμφισημίας της ελληνικής πολιτικής στο ζήτημα της διεύρυνσης της ΕΕ προς στα Δυτικά Βαλκάνια (Armakolas and Triantafyllou 2017).

Συνολικά, με βάση τα ευρήματα στην αλβανική κοινή γνώμη, η εικόνα της Ελλάδας στην Αλβανία είναι πλειοψηφικά θετική. Όμως, η εικόνα και απήχηση της Ελλάδας υστερεί σε σχέση με αυτή χωρών όπως η Ιταλία και η Τουρκία. Ίσως ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι η απήχηση της Ελλάδας έχει έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ διαφόρων ηλικιακών, μορφωτικού επιπέδου, εισοδηματικών, γεωγραφικών ομάδων. Αντίθετα, τέτοιες διαφοροποιήσεις είναι μικρές έως ανύπαρκτες στις περιπτώσεις άλλων χωρών που μετρήθηκαν. Αυτό αναδεικνύει το ζήτημα της ιδιαιτερότητας της περίπτωσης της Ελλάδας που οφείλει να ερευνηθεί περαιτέρω επιστημονικά, αλλά και να απασχολήσει σοβαρά τους διαμορφωτές πολιτικής στην Ελλάδα.

Διαφοροποίηση της στάσης έναντι της Ελλάδας με βάση τη γεωγραφική διαίρεση. Ο αλβανικός Νότος εμφανίζει πιο θετική στάση έναντι της Ελλάδας (83% θετικά), έναντι του Βορρά (48,5%) και του Κέντρου (52,5%). Επίσης, οι ψηφοφόροι του σοσιαλιστικού κόμματος εκφράζονται πιο θετικά για την Ελλάδα (68%) συγκριτικά με τους ψηφοφόρους του Δημοκρατικού (59,5%). **Ιδιαίτερα το πρώτο είναι σημαντικό γιατί φαίνεται ότι γενικότερα, σε μεγάλο αριθμό ερωτημάτων, ο Νότος της Αλβανίας έχει πολύ πιο θετικές αντιλήψεις για την Ελλάδα σε σχέση με το Κέντρο και το Βορρά της χώρας.**

“Τα δυναμικά στρώματα της Αλβανίας έχουν λιγότερο θετική στάση για την Ελλάδα συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Οι πιο θετικές στάσεις για την Ελλάδα εμφανίζονται μεταξύ ατόμων μεγάλης ηλικίας, χαμηλής μόρφωσης και ασθενέστερων οικονομικά.”

Που οφείλεται η ιδιαίτερα θετική απήχηση της Ελλάδας στο Νότο της Αλβανίας; Για το ερώτημα αυτό δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή ξεκάθαρη απάντηση, καθώς θα πρέπει το ζήτημα να διερευνηθεί περαιτέρω με ανάλυση περισσότερων δεδομένων, που θα πρέπει να προκύψουν από νέες έρευνες. Με βάση όμως τα στοιχεία της παρούσας έρευνας και άλλα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί έως τώρα, φαίνεται ότι πιθανώς η απήχηση της Ελλάδας συνδέεται με τη μακροχρόνια διαβίωση Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, με την περιστασιακή εργασία Αλβανών στην Ελλάδα, καθώς και με τη γενικότερη κοινωνικο-οικονομική όσμωση του Νότου της Αλβανίας με την Ελλάδα.

Τα δυναμικά στρώματα της Αλβανίας έχουν λιγότερο θετική στάση για την Ελλάδα συγκριτικά με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Παρότι ο αλβανικός πληθυσμός εκφράζεται

“Με βάση αυτά τα στοιχεία μπορεί κανείς με ασφάλεια να προβλέψει ότι η θετική εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία θα βαίνει στο μέλλον μειούμενη, εφόσον δεν υπάρξουν διορθωτικές κινήσεις.”

πλειοψηφικά θετικά για την Ελλάδα (61%), τα πιο δυναμικά του στρώματα, όπως οι νεαρότερες ηλικίες, τα στρώματα υψηλότερης μόρφωσης και οι εισοδηματικά ανώτερες τάξεις, εμφανίζουν σημαντική διαφοροποίηση. Συγκεκριμένα, τη λιγότερο θετική άποψη για την Ελλάδα εκφράζουν οι νέοι 18-34 ετών (52%), οι απόφοιτοι Πανεπιστημίου (51%) και όσοι δηλώνουν πως είναι άνετα οικονομικά (48%). Αντίθετα, οι πιο θετικές στάσεις για την Ελλάδα εμφανίζονται μεταξύ ατόμων μεγάλης ηλικίας, χαμηλής μόρφωσης και ασθενέστερων οικονομικά. Πιο συγκεκριμένα, οι πιο θετικοί έναντι της χώρας μας είναι οι ηλικιωμένοι 55 ετών και άνω (69%), όσοι έχουν ολοκληρώσει μόνο την υποχρεωτική εκπαίδευση ή ούτε αυτή (70,5%) και όσοι αμείβονται με τη μικρότερη συγκριτικά κλίμακα με έως 30.000 λεκ τον μήνα (~243€).

Με βάση αυτά τα στοιχεία μπορεί κανείς με ασφάλεια να προβλέψει ότι η θετική εικόνα και απήχηση της Ελλάδας στην Αλβανία θα βαίνει στο μέλλον μειούμενη, εφόσον δεν υπάρξουν διορθωτικές κινήσεις και επανορθωτικά μέτρα ή εφόσον δεν επανεξεταστεί η στρατηγική και οι τρόποι προσέγγισης της αλβανικής κοινωνίας και πολιτικής.

Σε σχέση με την Τουρκία, φαίνεται να υπάρχει στην αλβανική κοινή γνώμη σαφώς μια θετική εικόνα, θετικότερη σε γενικές γραμμές αυτής που υπάρχει για την Ελλάδα. Δεν φαίνεται πάντως να υπάρχει κάποια ιδιαίτερη ταύτιση με την Τουρκία σε πολιτικό ή πολιτισμικό επίπεδο. Συγχρόνως, τα ευρήματα της έρευνας φανερώνουν ότι οι στάσεις έναντι της Ελλάδας και της Τουρκίας δεν είναι αντιστρόφως ανάλογες. Δηλαδή, με απλά λόγια, δημοσκοπικά «κέρδη» για την Ελλάδα δεν σημαίνουν «ζημιές» για την Τουρκία και αντίστροφα. **Συνεπώς, η ταύτιση της Αλβανίας με την Τουρκία ή τα τουρκικά συμφέροντα, όπως συμβαίνει συχνά από ΜΜΕ στην Ελλάδα, δεν επιβεβαιώνεται από τα ευρήματα των επιστημονικών μελετών κοινής γνώμης και επομένως είναι παραπλανητική για τον ορθό σχεδιασμό της ελληνικής πολιτικής.**

“...η ταύτιση της Αλβανίας με την Τουρκία ή τα τουρκικά συμφέροντα, όπως συμβαίνει συχνά από ΜΜΕ στην Ελλάδα, δεν επιβεβαιώνεται από τα ευρήματα των επιστημονικών μελετών κοινής γνώμης.”

Τέλος, η ανάλυση των τάσεων της αλβανικής κοινής γνώμης επιβεβαιώνει ευρήματα άλλων ερευνών που έχουν επικεντρωθεί στην ανάλυση λόγου και πιθανών προκαταλήψεων για την Ελλάδα στα αλβανικά ΜΜΕ. Για παράδειγμα, σε προηγούμενη έρευνα (Lleshaj and Sulcebe 2014) είδαμε συγκεκριμένες αρνητικές τάσεις στον κυρίαρχο λόγο για την Ελλάδα στα αλβανικά ΜΜΕ στα εξής: «η Ελλάδα δεν χώρα εμπιστοσύνης στα θέματα που είναι ευαίσθητα για την Αλβανία και για οποιαδήποτε υποστήριξη στην Αλβανία θα ζητήσει ανταλλάγματα προς το συμφέρον της», «η Ελλάδα κακομεταχειρίζεται τους Αλβανούς μετανάστες», «υπάρχει περιθώριο για μακροπρόθεσμη συνεργασία με την Ελλάδα και για επίλυση των διμερών ζητημάτων, αλλά για το πως θα εξελιχθεί το ζήτημα χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή από την αλβανική πλευρά». Αν και η εικόνα στην κοινή γνώμη παρουσιάζεται βελτιωμένη και σίγουρα είναι σε γενικές γραμμές ιδιαίτερα θετική για την Ελλάδα, είναι χαρακτηριστικό ότι παρόμοιες αρνητικές αντιλήψεις φαίνεται να συνεχίζουν να έχουν απήχηση. Τα ζητήματα αυτά όμως χρήζουν περαιτέρω επιστημονικής διερεύνησης και εμβάθυνσης, καθώς και διάγνωσης των τάσεων για το μέλλον.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ioannis Armakolas and Giorgos Triantafyllou, 2017, “Greece and EU enlargement to the Western Balkans: Understanding an ambivalent relationship”, Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 17, no. 4, pp. 611-629

Ioannis Armakolas, George Siakas and Alketa Berzani, forthcoming, *Relations between Albania and Greece*, Research Report, Tirana: Open Society Foundation for Albania & Hellenic Foundation for European and Foreign Policy

Sashenka Lleshaj and Dritan Sulcebe, 2014, *Greece and the Albanian-Greek relations in the Albanian print media 2014*, Research Report, Tirana: Albanian Institute for International Studies & Friedrich Ebert Stiftung